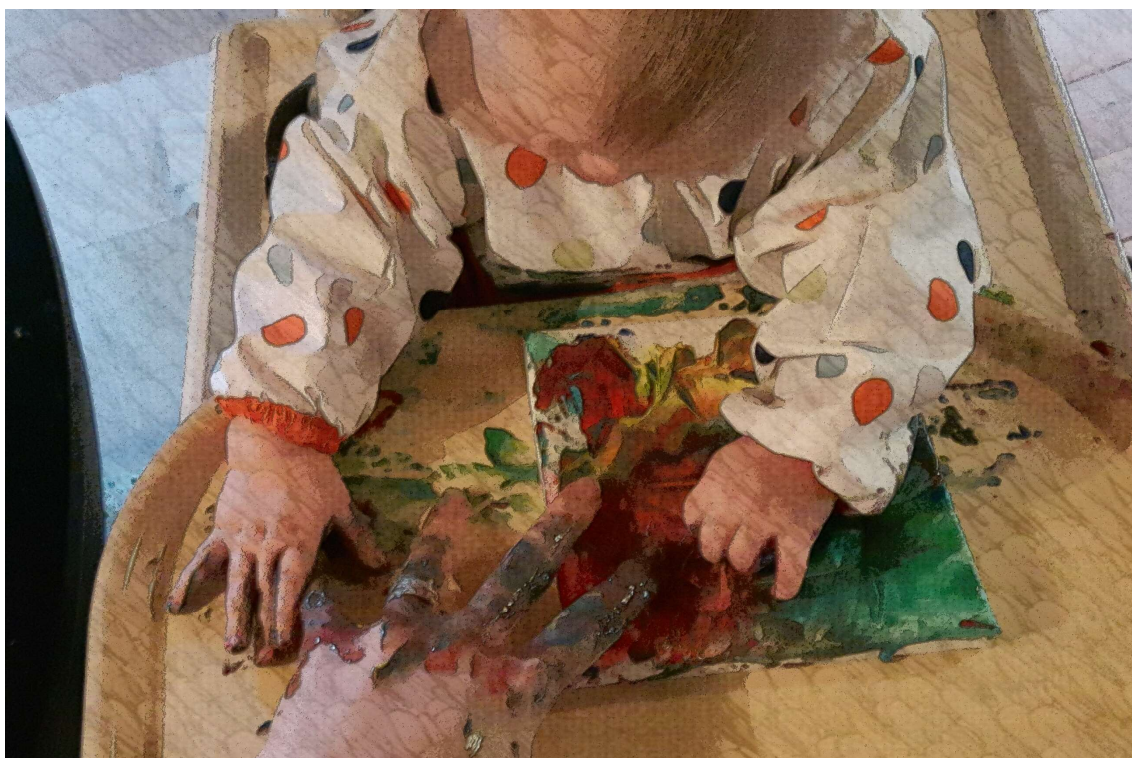

Förskolläraryrket – ett uppdrag, flera föreställningar

© Elinor Keiriö Östlin

Av: Elinor Keiriö Östlin & Malin Kvarnström

Handledare: Linda Murstedt

Södertörns högskola

Självständigt arbete 15hp

Utbildningsvetenskap C

Höstterminen 2017

Förskolläraryrket med interkulturell profil, erfarenhetsbaserad

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Abstract

Preschool teacher – one mission, many perceptions

The purpose of this study is to get hold on the different perceptions preschool teachers have about their own profession. We have noticed that there are many studies about the profession of preschool teachers according to scientists and students who study to be preschool teachers, but there are not so many studies where the preschool teachers themselves give their point of view. To get a grip of the preschool teachers perceptions we use a phenomenographic perspective as point of departure. The empirical material consists of qualitative interviews with seven preschool teachers. The results of the study show that the preschool teachers view their profession in very different ways. We have categorized these perceptions into three main categories and nine subcategories:

Leadership, responsibility, communication and power

Child focus, presence, teaching and security

Competence, development, work experience and knowledge of theory

(figure 1)

Keywords: Phenomenographical perspective, preschool teacher profession, perception

Sammanfattning

Syftet med den här studien är att uppmärksamma verksamma förskollärares olika föreställningar kring sin yrkesroll. Vi har uppmärksammat att det finns många studier kring vad förskollärares roll är enligt olika verksamma, till exempel forskare, förskollärarstudenter och andra verksamma inom förskolan men vi saknar fler röster från de som verkligen utför yrket själva, förskollärarna. För att få syn på dessa föreställningar kommer vi använda oss av ett fenomenografiskt perspektiv där vi intervjuar sju förskollärare med hjälp av kvalitativa intervjuer. Efter intervjuerna har vi genom transkribering och analysering fått fram tre olika beskrivningskategorier med sammanlagt nio underkategorier där förskollärarnas föreställningar har blivit synliga.

Ledarskap, ansvar, kommunikation och makt

Barnfokus, närvaro, undervisning och trygghet

Kompetens, utveckling, arbetslivserfarenhet och litterärkunskap

(Se även figur 1)

Sökord: Fenomenografi, Förskolläraryrkets roll, föreställningar

Förord

För cirka tre år sedan klev två barnskötare in på Södertörns högskola, helt omedvetna om vilken psykisk och emotionell resa de nu skulle få ta del av. Efter många spännande kurser där vi både fått bearbetat oss själva, traskat i vadarstövlar, dramatiserat arga föräldrar, dansat matematik, skapa slutna kretslopp, vridit och vänt på olika dilemman står vi nu här. Tre år senare, tre år klokare, ganska slutkörda men otroligt stolta över både oss själva men också varandra, här har inte bara klokhet skapats utan även vänskaper för livet hittats.

Med det här sagt vill vi också passa på att tacka några betydelsefulla personer:

Vår handledare Linda Murstedt som väglett oss under vårt skrivande av det här examensarbetet, även ett stort tack till alla förskollärare som med en positiv stämning och med ett professionellt bemötande tog emot oss på sina arbetsplatser, låtit oss genomföra intervjuer som vi senare kunnat ha som empiriskt material för att kunna slutföra vår studie och skriva den här texten.

Alla andra förskollärestudenter som samtidigt som oss gjort den här resan, deltagit i spännande diskussioner och stöttat när uppförsbacken varit lite väl brant.

Ett extra stort tack till våra respektive familjer som givit oss tiden och stöttningen för att orka ta oss igenom den här tiden. Utan er hade utbildning aldrig varit möjlig.

Tack!

2017-12-03

Elinor Keiriö Östlin & Malin Kvarnström

Innehållsförteckning

Inledning	7
Problemområde.....	7
Bakgrund ur ett historiskt perspektiv	8
Förskollärayrkets framväxt	8
Yrkesrollen enligt läroplanen för förskola.....	9
Tidigare forskning	10
Att vara förskollärare Om yrkets pedagogiska innebörd.....	11
Preschool teaching in Sweden – a profession in change.	12
Preschool Teacher´s perspectives on teaching as a profession and pedagogical change	13
Professional development of preschool teachers and changing the culture of the institution of early education.....	13
Sammanfattning av tidigare forskning	14
Teoretiska utgångspunkter	15
Begreppsförklaring	15
Praktisk kunskap.....	15
Tyst kunskap.....	16
Auktoritär och demokratisk ledarstil	17
Ett yrke flera-roller	17
Fenomenografi:.....	18
Första och andra ordningens perspektiv	18
Beskrivningskategorier	19
Syfte och frågeställning	20
Metod	20
Kvalitativa metoder	20
Material och urval.....	20
Materialinsamling.....	21
Utformning av intervjumaterial.....	21
Pilotstudien	22
De slutliga intervjuerna	22
Bearbetning och analys av det empiriska materialet	22
Forskningsetiska principer.....	24
Resultat	25
Ledarskap , makt, ansvar och kommunikation	26
Barnfokus , undervisning, trygghet och närvaro	29

Kompetens, teoretisk kunskap, arbetslivserfarenhet och utveckling.....	31
Förskolläraren-ett yrke flera roller?.....	34
Slutsatser	35
Diskussion	36
Sammanfattning.....	38
Metoddiskussion.....	39
Pilotstudien	39
Informationsbrev	39
Intervjuerna och bearbetningen av intervjuerna	40
Val av metod.....	41
Slutord	41
Referenslista	41
Bilagor	43
Bilaga 1.....	43
Bilaga 2	46

Inledning

Tänk dig...

Du har precis avlagt din examen som förskollärare, i flera år har du inte gjort annat än förkovrat dig i litteratur, forskning och diskussioner som tillhör ämnet du snart ska gå ut och praktiskt använda. Nu står du där, studierna är klara, lärarlegitimationen i handen och ska precis kliva in på en ny arbetsplats, med en ny profession, du är nu förskollärare, en alldeles ny färskt rykande FÖRSKOLLÄRARE... När du nu kliver innanför de där dörrarna är det dags, du kommer träffa nya barn, föräldrar och kollegor, inte vilka kollegor som helst, här finns andra förskollärare som även de en gång gjort ungefär samma resa för att komma till kanske just dessa dörrar. Nu står ni snart där öga mot öga, i grunden samma utbildning, likadana yrkesjackor och samma styrdokument att följa. Men finns det något som skiljer er åt? Något som gör att ni kommer prioritera, arbeta eller se på saker olika? Nu är det dags att kliva in...

Problemområde

I Sverige finns det idag cirka 92 374 legitimerade förskollärare (Skolverket 2017). Dessa personer har innan sin examen vid olika tid gått förskolläraryt utbildningar vid olika lärosäten i vårt avlånga land. De har genom sin utbildning fått ungefär likvärdig kunskap för att kunna utföra sitt yrke. Men trots den likvärdiga kunskapen är det fortfarande olika individer med egna värderingar, egenskaper och föreställningar som påverkar yrkesrollen. Vi vill med vår text få syn på och belysa några av deras föreställningar genom intervjuer med verksamma förskollärare. I intervjuerna får förskollärare med egna ord möjlighet att lyfta sina föreställningar kring sitt uppdrag så att andra verksamma inom förskolans värld kan få en mer individinriktad syn på hur förskollärare kan tänka kring sitt uppdrag och med det skapa en större medvetenhet i ämnet. Då vi i vår utbildning sett att tidigare forskning förefaller att se rollen från andras håll, exempelvis hur förskollärestudenter ser på sin framtida yrkesroll, och hur forskare studerat vilka olika kompetenser en förskollärare behöver för att kunna utföra sitt arbete på bästa sätt. Vill vi med vår studie belysa rollen utifrån förskollärarnas perspektiv. Vad har de för föreställningar kring sin yrkesroll?

Trots att alla förskollärare har en likvärdig utbildning och strävar efter samma mål, betyder det inte att alla förskollärare ser på yrkesrollen på samma sätt. Vi anser att det kan vara bra att ha den kunskapen innan man kliver in på en förskola och inte förvänta sig att allt är antingen svart eller vitt. Vi tror även

att det kan vara nyttigt för redan verksamma förskollärare att ta del av studien och se att alla inte ser allt på samma sätt. Det är okej att tänka olika, alla förskollärare är inte likadana. Föreställningarna om förskolläraryrket kommer från redan verksamma förskollärare med beprövad erfarenhet. Det kan göra att andra verksamma lättare kan relatera till och ta till sig studien och få sig en tankeställare.

Tanken med den här studien är inte att granska och problematisera förskollärares olika föreställningar, utan snarare lyfta och uppmärksamma förskollärares föreställningar kring sin egen yrkesroll.

Bakgrund ur ett historiskt perspektiv

Följande avsnitt kommer att belysa viktiga utgångspunkter som ligger bakom utvecklingen kring förskollärares yrkesroll och varför den har blivit som den är idag.

Förskolläraryrkets framväxt

Den förskolepedagogik vi har idag startade sin resa redan i början på 1800-talet. Efter den franska revolutionen ändrades mångas levnadsförhållanden och fler kvinnor behövde börja arbeta. Tidigare var det kvinnorna som varit hemma och tagit hand om barnen. Nu när kvinnor behövdes ute i arbetslivet skapades ett behov av institutioner där deras barn kunde få den tillsyn de tidigare fått av sina mödrar. Genom det behovet upprättades institutionerna småbarnsskola och kindergarten, kvinnorna som arbetade på institutionerna kallades lärarinnor men hade ingen utbildning. För att veta vad deras arbete gick ut på fick de följa en handbok skriven av Carl af Forsell (1783-1848). I boken stod det bland annat beskrivet hur lärarinnor skulle utföra sitt arbete med barnen och hur miljöerna skulle se ut, denna handbok skulle alla yrkesverksamma inom småbarnsskolan följa (Simmons-Christenson 1997, s. 178-180). Senare kom barnkrubborna, här såg man också under lång tid att de som arbetade med barn inte heller behövde någon utbildning utan att kvinnorna redan skulle ha en kunskap kring barn och barnuppfostran på grund av sitt biologiska kön (Simmons-Christenson 1997, s. 184).

I slutet av 1800-talet och i början på 1900-talet öppnades de första barnträdgårdarna. Det var i barnträdgårdarna professionen som vi idag benämner som förskollärare har sitt avstamp. Kvinnorna som arbetade där benämndes som ledarinnor och deras huvudsakliga uppgift var att leda barnen i stället för som tidigare disciplinera dem (Simmons-Christenson 1997, s. 186-188). Ledarinnorna hade inte heller från början någon utbildning men inom kort kom de första seminarierna. Här fick ledarinnorna med hjälp av Fröbels syn en fyra månader lång utbildning med praktik. Syftet med utbildningen var att

lära ledarinnorna hur man skulle leda barnen genom lek och aktivitet till utveckling. Senare utvecklades utbildningen till ett helt år för att ge behörighet som trädgårdsledarinna. Här lades grunden till hur vår högskole- och universitetsutbildning till förskollärare ser ut idag (Simmons-Christenson 1997, s. 190).

År 1985 beslutade riksdagen om att ett pedagogiskt program skulle ange ramen för all pedagogisk verksamhet. Det pedagogiska programmet av socialstyrelsen beskrivs i boken *Pedagogiskt program för förskolan* (1987) där ett ramprogram beskriver allmänna råd till svenska förskolor. Råden behandlar både förskolans uppgifter, inriktning och mål. Boken tar också upp bland annat synen på barns utveckling kopplat till pedagogernas arbetssätt och hur man ska arbeta utvecklingsfrämjande utifrån olika insatser förskolan kan ta hjälp av. Med denna text ville socialstyrelsen skapa en jämn och god kvalitet på landets alla förskolor (Pedagogiska program för förskolan 1987 s. 3).

År 1998 infördes en läroplan för förskolan. Läroplanen infördes i samband med att förskolan blev en egen skolform och blev en del av det svenska utbildningsväsendet. Läroplanen uppkom från det pedagogiska programmet för förskolan men till skillnad från att vara en vägledning skulle nu mål uppfyllas (Regeringskansliet, 1998 s. 3). Läroplanen har reviderats flera gånger och har under åren fått tydligare stycken där man beskriver mer specifikt vad förskolläraren ansvarar för. Vad ansvaret mer specifikt handlar om kommer behandlas här nedan i stycket yrkesroller enligt läroplanen för förskolan.

Yrkesrollen enligt läroplanen för förskola

Förskolan ska lägga grunden för det livslånga lärandet, lärandet ska vara tryggt, roligt och lärorikt för alla barn som deltar i verksamheten, utefter varje barns olika behov eller förutsättningar. Förskolan ska bedrivas på en demokratisk grund och läroplanen anger olika riktlinjer för det ansvar som de som arbetar inom förskolan ålägger sig i sin yrkesroll. Ansvaret varierar och beskrivs i läroplanen utefter: arbetslagets ansvar, förskollärarens ansvar och förskolechefens ansvar. Läroplanen tar också upp mål där det anges vilken inriktningar förskolans arbete ska sträva mot och på så sätt anges även den önskade kvalitetsutvecklingen i förskolan.

Exempel på mål som specifikt kopplas till förskollärarens yrkesroll i läroplanen för förskolan 1998 rev 2016, **Förskollärare ska ansvara för:**

- ”att varje barn får sina behov respekterade och tillgodosedda och får uppleva sitt eget värde” (Skolverket 2016, s. 8).

- ”att arbetet i barngruppen genomförs så att barnen – ges förutsättningar för utveckling och lärande och samtidigt stimuleras att använda hela sin förmåga” (Skolverket 2016, s. 11).
- ”att varje barn tillsammans med sina föräldrar får en god introduktion i förskolan” (Skolverket 2016, s. 13).
- ”i samverkan med lärare i förskoleklassen, skolan och fritidshemmet, utbyta kunskaper och erfarenheter samt information om innehållet i utbildningen för att skapa sammanhang, kontinuitet och progression i barnens utveckling och lärande” (Skolverket 2016, s. 14).

Här ovan beskrivs kortfattat en bit av både förskollärares ansvar gentemot barnen, arbetslaget, föräldrar och vidare skolutbildning. Med den här korta historiska bakgrunden kring förskolläraryrkets framväxt och dagens yrkesroll enligt läroplan kommer vi nu flytta fokus till tidigare forskning kring förskollärares yrkesroll.

Tidigare forskning

I kommande del av studien kommer vi ringa in några tidigare studier som berör liknande eller samma ämne som vi avser att behandla i vår uppsats. De här studierna kommer vi senare under vår diskussion och slutsatsdel ta hjälp av för att kunna sätta in vår studie i ett större sammanhang.

Under vår utbildning kom vi flera gånger i kontakt med studier som gjorts där andra individer tyckt, forskat eller studerat kring vad förskollärares roll går ut på eller betyder men sällan någon där den verksamma förskolläraren själv fick förklara sin syn. Den forskning vi kunde hitta handlade enligt forskarna mer om vilka olika kompetenser en lärare/förskollärare behöver, hur yrket har förändrats under åren, hur man som lärare vill höja statusen på yrket och utveckla sin kompetens hela tiden. När vi nu skulle hitta studier som vi kunde ha användning av i vårt examensarbete föreföll vår farhåga vara sann, vi har haft mycket svårt att hitta studier som handlat om att förskollärarna själva diskuterade sin yrkesroll. Därför har vi valt fem studier där syftet och fokus inte varit samma som vårt men vi känner ändå att de berör vårt ämne. Vi har framförallt valt en avhandling som Sonja Kihlström genomfört, denna studie har några år på nacken och det har vi tagit i beaktande men känner ändå att det var den som låg vår studie närmast.

Att vara förskollärare Om yrkets pedagogiska innebörd

Av: Sonja Kihlström (förskollärare)

Huvudsyftet med hennes studie var att genom ett fenomenografiskt perspektiv ”beskriva hur förskollärare själva ser på sin yrkesroll och dess funktion i arbetet med barnen. Vad innebär det för förskollärarna att vara just förskollärare? Hur beskriver de sin pedagogiska verksamhet och hur framstår arbetet med barnen i dessa beskrivningar?” (Kihlström 1995, s. 6). Hon nämner olika studier bland annat två som gjorts på förskolläraryrket och om förskollärare. Studierna visar vikten av att formulera sin praktiska kunskap även kallad tyst kunskap (Kihlström 1995, s. 42-44).

Intervjuerna hon höll med 29 stycken förskollärare innehöll några halvstrukturerade huvudfrågor som kunde förstärkas/förtydligas med hjälp av följdfrågor. Hon analyserar dessa intervjuer genom kvalitativa analyser ”Analysen av intervjuerna består alltså i att urskilja människors kvalitativa olika sätt att tänka, beskriva och uppfatta olika fenomen och företeelser i sin vardag” (Kihlström 1995, s. 65). Genom att läsa intervjuerna upprepade gånger försökte hon hitta mönster i intervjuerna. Mönstren grupperas sedan och bildar ett kategorisystem. Kategorisystemet använder hon sig sedan av för att komma vidare i studien där hon med hjälp av det empiriska materialet kunnat undersöka de olika mönstren hon fått syn på. Hon beskriver olika mönster hon fått syn på som till exempel att ta hand om, att utveckla och att lära. Hon beskriver vad det betyder för förskollärarna och kopplar det sedan även tillbaka till vad de själva sagt (Kihlström 1995 s. 65-67).

Flera studier i avhandlingen handlar om vikten att kunna formulera sin praktiska kunskap, vissa kallar det förtroghetskunskap och andra kallar den tyst kunskap (Kihlström 1995, s. 41). Det visar sig även att förskollärare måste använda sig av både tyst kunskap och reflektion för att det ska ske någon form av kunskapsutveckling (Kihlström 1995, s. 54).

Det är viktigt för förskollärarna att barnen i verksamheten känner sig trygga och att man i förskolan måste ta hand om barnen och ta dem på rätt sätt. De tre olika föreställningarna hon fick fram i studie var:

- Fokus att ta hand om
- Fokus på att utveckla
- Fokus på att lära

Flera av förskollärarna uttryckte flera av de här olika föreställningarna (Kihlström 1995, s. 106-107).

Preschool teaching in Sweden – a profession in change.

Av. Sonja Sheridan (professor emerita, Pedagogik), Pia Williams (professor och docent i pedagogik), Anette Sandberg (professor i pedagogik) och Tuula Vuorinen (universitetsadjunkt, licentiand)

Syftet med artikeln är att undersöka betydelsen av förskollärare och förskollärarkompetens. Forskarna visar på hur förskolläraryrket ändrats under årens gång. Av analysen framgår det att de lyfter fram förmågor som är viktiga för en lärare och deras kompetensutveckling. Förmågorna är öppenhet, flexibilitet, engagemang, motivation och önskan att förändras. Resultatet har dem fått fram genom att genomföra kvalitativa intervjuer med 30 olika förskollärare. Forskarna betonar även vikten av att ha ett gemensamt språk när de kommunicerar med varandra.

Här visar förskollärarna på att det är i mötet mellan praktiken och teorin i arbetslivet som kunskapen utvecklas. Kunskapen har utvecklats till en förståelse för hur de ska närma sig läroplansmålen och olika situationer som de stöter på i arbetet. Kunskapen gör det möjligt för lärarna att konkretisera mål i aktiviteter och här ingår även lärarnas kompetens att leda och organisera.

Några av förskollärarna påstår att de inte vill leda vare sig barn eller kollegor medan andra påstår att de gör det medvetet, men att de ändå ibland måste ge med sig och kompromissa.

Förskollärarna leder sina kollegor genom reflektioner och debatter där de argumenterar och diskuterar och utvecklar sina åsikter med varandra. Att leda ett arbetslag under konflikt kan vara knepigt och då måste man som ansvarig fokusera på yrkesuppgiften. Förskollärare leder barnen genom att skapa positiva förutsättningar för dem. Det handlar om att erkänna och bekräfta barnen att lyssna till deras olika intressen och behov, förskollärarna får inte glömma att lyfta fram barnens egna idéer. Ledarskap är väldigt spontant när man jobbar med barn, man måste vara med på vad som händer då det ofta går fort i svängarna. Då måste man som lärare använda sin kunskap och samtidigt göra det som är rätt för barnen.

Ledarskap handlar även om att vara en förebild och det hanteras genom kommunikation och interaktion. Ledarskapskompetens relateras här till kommunikativa och sociala kompetenser, kompetensen att kunna relatera till andra samt att agera professionellt och att vara drivkraften.

Förskollärarna pratar om hur de hela tiden behöver vara i beredskap, att alltid vara beredd på det oförutsedda. De måste anpassa sig och vara flexibla och se alla pedagogiska möjligheter. Förskollärarna talar om kommunikation som flera integrerade kompetenser till exempel, att kunna prata, förklara, diskutera med mera. Då förskollärarna planerar upp verksamheten skriftligt är detta också centralt, bland annat olika metoder för att dokumentera. Att göra sig förstådd är inte alltid så lätt så i arbetet med de yngre barnen måste även lärarna kunna tolka och läsa in olika ickeverbala kommunikationer. Resultatet av studien visar på att förskollärarna har många olika kompetenser som går in i varandra och att kunskaperna skapar förutsättningar för barnen (Sheridan et al. 2011).

Preschool Teacher's perspectives on teaching as a profession and pedagogical change

Av: Diza Maskit och Esther Firstater (professorer i pedagogik)

Den här studien indikerar som många andra studier att förskollärare som vill utvecklas i sitt arbete är engagerade och vill ge sitt yrke en hög status och att genom reflektioner utveckla sitt arbetssätt. Resultatet kom forskarna fram till genom att dela ut enkäter till 105 olika förskollärare som kan kopplas till förskollärarnas viktiga roll i praktiken som innebär att kunna leda och genomföra undervisningen samt att anpassa undervisningen efter situationen.

Förskollärarna vill genom sin undervisning erbjuda eleverna och föräldrarna samt samhället en tjänst. För att kunna erbjuda den här tjänsten behöver förskollärarna utvecklas, hitta nya lösningar och alltid anpassa undervisningen utefter miljö och elever och genom att vara flexibla och snabbt kunna ändra i sin planering. Förskollärarnas arbetsmönster är tydliga, deras vilja att skapa och leda förändringar (Maskit & Firstater, 2016).

Professional development of preschool teachers and changing the culture of the institution of early education

Av: Lidija Vujicic (Filosofie magister i pedagogik) och Akvilina Camber Tambolasl (master i pedagogik)

Den här studien är gjord utifrån en enkätundersökning med 238 förskollärare där forskarna vill betona vikten av en professionell roll och yrkesidentitet för förskollärare. Man vill även betona att man inte är en bra förskollärare bara för att man har arbetat länge och har lång erfarenhet, utan att man måste reflektera över sitt arbetssätt för att kunna utvecklas och bli bättre. Forskarna lägger stor vikt på att en

förskollärare måste dokumentera och observera för att kunna få fatt i barnen och deras kunskaper och därefter kunna planera en verksamhet som gynnar alla på bästa sätt.

Vad är sambandet mellan den professionella utvecklingen av förskollärare och förändringen av institutionen för tidig utbildning? Här sammanfattas resultatet av deras forskning i samband med förskollärarnas attityd mot sitt yrke med fokus på inläring.

Det forskarna kom fram till var att man inte var en bra förskollärare bara för att man har arbetslivserfarenhet, utan för att man reflekterar och funderar över sin egen praktik. För att låta förskollärarna utveckla sig och lära sig mer var det vanligt att man använde sig av ”workshops” där förskollärarna kunde reflektera tillsammans. Det finns inget recept på hur man ska göra för att förändra och förbättra kvalitén i förskolan. Resultatet visar även på att de som har mer moderna åsikter om yrkesutveckling lägger mer fokus på det inom sin organisation (Vujicic & Camber, Tambolasl, 2017).

Preschool teacher competence viewed from the perspective of students in early childhood teacher education

Av: Anne Lillvist (Fil. Dr. i psykologi), Anette Sandberg, Sonja Sheridan och Pia Williams (professorer i pedagogik)

I den här studien har de med hjälp av en enkätundersökning med 810 förskollärarstudenter kommit fram till sex olika faktorer som de tycker står för lärarkompetens. En allmän pedagogisk kompetens där förskollärarna ska dokumentera, reflektera och genomföra. Specifik innehållskompetens. Distinkt lärarkompetens, personliga färdigheter som exempelvis social kompetens, flexibilitet. Lekkompetens där lärarna kan utmana och erkänna barnen i deras lek. Kompetens att ta barnens perspektiv samt samverkande och social kompetens. Det kom även fram att för att bli en bra förskollärare måste man även ha erfarenhet. Utan erfarenhet kan man som förskollärare inte utvecklas (Lillvist et al. 2014).

Sammanfattning av tidigare forskning

Genom de tidigare forskningarna som vi tagit del av belyser forskarna vikten av att man som förskollärare behöver ha vissa kompetenser. Man behöver bland annat kunna reflektera och dokumentera men även ha personliga färdigheter som social kompetens samt lekkompetens. En annan viktig del av att vara förskollärare är att ha arbetslivserfarenhet för utan det kan man inte reflektera och därigenom utvecklas på ett bra sätt enligt forskarna. Kompetensutveckling är en viktig del i yrket och utan det sker inte utvecklingen på samma sätt, man måste som verksam förskollärare ta del av ny forskning och ta del av

de nya rönen som kommer. Man betonar även vikten av att teori och praktik möts och att det är här utvecklingen sker.

Teoretiska utgångspunkter

I det här avsnittet kommer vi belysa de begrepp vi senare i texten kommer ha hjälp av för att kunna sätta det föreställning/ar vi finner utifrån vårt empiriska material i ett större perspektiv. Vi kommer också redogöra för vad en fenomenografisk forskningsansats är och hur den inspirerat oss i vårt arbete av vår uppsats. Till slut kommer vi belysa relevant litteratur som vi senare kommer ta hjälp av i resultatdelen av vår studie.

Begreppsförklaring

När vi under studiens gång använt oss av begreppet **föreställningar** har vi valt att likställa detta begrepp med uppfattning eller egen åsikt/tyckande.

I vår frågeställning beskriver vi att vi vill ta reda på förskollärarnas föreställningar kring sin yrkesroll. Denna **yrkesroll** kommer vi genom studiens gång benämna med olika begrepp. Förskollärarens profession, uppdrag, yrkesprofession och yrkesroll. Det gör vi för att inte gå miste om viktig innebörd i materialet.

När man använder sig av en fenomenografisk forskningsansats pratar man i termer om att undersöka **fenomenet**, fenomenet är i vår studie själva yrkesrollen förskollärare. Vi vill med studien få fatt i förskollärarnas föreställningar utifrån fenomenet.

Praktisk kunskap

Det vanligaste sättet att definiera praktisk kunskap idag är när vi talar om kunskap i samband med arbetslivet. Vi har ett kunnande i vår kropp som vi använder oss av hela tiden, utan att vi tänker på det. Om vi ska utföra en komplex uppgift kan vi inte ha fullt fokus på varenda del av uppgiften, utan en del av den måste utföras i den omedvetna bakgrunden (Bornemark och Svenaeus 2009, s. 12–13).

Så här beskriver författaren och förskolläraren Christina Wallskog (2016) den praktiska kunskapen. De måste kunna ha flera bollar i luften samtidigt men se till att fokus hamnar på det de vill förmedla och se till att barnen får en bra och stadig kunskapsutveckling (Wallskog, 2016, s. 8).

Christina Wallskog (2016) beskriver i sin bok *Återerövra yrkesrollen – förskollärares särskilda ansvar*, bland annat hur förskollärarnas roll och förskolans pedagogiska roll har stärkts i och med den nya läroplanen och skollagen. Då förskolan numera använder sig av undervisning kan förskollärarna visa att deras högskoleutbildning är nödvändig, men att det krävs så mycket mer än bara en utbildning utan man behöver även som förskollärare erfarenhet, bra metoder och engagemang. Om man kan förena dessa kunskaper med sin teoretiska kunskap kommer förskollärarna att kunna skapa miljöer och lärandesituationer för barnen som kommer rusta dem i deras framtida kunskapsutveckling (Wallskog, 2016, s. 11).

Tyst kunskap

Tyst kunskap handlar om just den tysta kunskapen hos människan, den man inte verbalt uttalar utan när man genom att visa och göra överför kunskap i sitt handlande (Molander 1996, s. 34). Tyst kunskap skulle man likväl kunna benämna som bland annat färdighet, omdöme och personligt engagemang. Det är viktigt att inom sitt yrke veta vilka kunskaper man behärskar och inte behärskar och det är viktigt att man litar på sin erfarenhet, det är en fråga om insikt, uppmärksamhet och etik. Här måste man ha ett gott självförtroende då man måste låta den kunskapen man har komma till uttryck (Molander 1996, s. 52–53).

Ingrid Pramling Samuelsson och Sonja Sheridan (2011) är professorer i pedagogik, de skriver om tyst kunskap i boken *Lärandets grogrund*. I boken beskriver de tyst kunskap, de menar att en kompetent förskollärare måste ha en stor erfarenhet och tack vare den stora erfarenheten kan de bemöta barn och situationer på ett bra sätt då de ofta har varit med om liknande situationer tidigare. De berättar hur miljön speglar förskollärarnas professionalitet och kompetens, att forskning har visat att det är i samspel med barn som den pedagogiska miljön ska utformas för att få fatt i verksamhetens kvalité. För att kunna göra detta med barnen behöver man som förskollärare ha en stor erfarenhet för att kunna få in alla element som behövs för att det kontinuerligt ska ske ett lärande för barnen (Pramling Samuelsson & Sheridan 2011, s. 126).

Auktoritär och demokratisk ledarstil

I boken *Ledarskap* beskriver författarna Sveningsson och Alvesson (2010) som är professorer i företagsekonomi två olika ledarstilar, den auktoritära ledarstilen och den demokratiska ledarstilen.

Den auktoritära ledarstilen innebär att ledaren fattar alla beslut själv utan att ta råd från sina medarbetare och det är ledaren som ger order om vad och hur det ska genomföras. Denna stil lämpar sig bäst när det är ledaren som sitter inne med de specifika kunskaper som behövs kring det som ska utföras, eller när ledaren måste fatta snabba beslut i stunden (Sveningsson & Alvesson 2010, s. 21).

Den demokratiska ledarstilen innebär att ledaren tillsammans med sina medarbetare fattar beslut där alla har möjlighet att vara med i beslutsprocessen. Ledaren tar då tillvara på sina medarbetares kunskaper och försöker genom det skapa ett starkt engagemang och kan därigenom erhålla respekt av sina medarbetare. I och med att denna ledare sällan fattar egna beslut kan ledaren i vissa fall uppfattas som obeslutsam eller svag (Sveningsson & Alvesson 2010, s. 21-22). Dessa begrepp kommer vi använda oss av i analysen av vår empiri.

Ett yrke flera-roller

I boken *Erövra yrkesrollen, att växa som förskollärare* beskriver författaren och förskolläraren Wallskog (1999) att förskollärarens arbete består av många olika roller. Man kan inte säga att förskolläraryrollen är det ena eller det andra, utan en blandning av den vårdande-, den lärande-, forsknings och teori-, och relationsrollen.

- **Den vårdande rollen** innebär vård och omsorg. Du ska som förskollärare se till att barnen får närhet, torra kläder och att hygien sköts om .
- **Den lärande rollen** innebär att förskolläraren ska skapa en lärorik tillvaro där barnen kan utvecklas .
- **Forsknings- och teorirollen** innebär att förskolläraren ska kunna förankra sin verksamhet med hjälp av forskning och teori.
- **Relationsrollen** innebär förmågan att kunna skapa relationer med både barn och vårdnadshavare. Förskolläraren måste även kunna bygga upp ett förtroende till sina kollegor med hjälp av goda relationer (Wallskog, 1999, s. 18-19).

För att bli en bra förskollärare måste du kunna axla alla dessa roller samtidigt för att kunna utföra sitt uppdrag.

Fenomenografi:

De metoder som oftast används inom den fenomenografiska ansatsen är öppna, kvalitativa intervjuer med öppna frågor som kan ge öppna svar utifrån den egna individen till exempel vad anser du att ditt uppdrag som förskollärare går ut på? Eller hur tolkar du det som står i styrdokumentet när det gäller vad en förskollärares uppdrag går ut på? (Patel & Davidsson 2011, s. 33).

Fenomenografi handlar om hur vi uppfattar fenomenet vi ska undersöka. Exempelvis förskollärarens roll. Fenomenografi handlar om att man vill beskriva ett fenomen som andra betraktar det, och att beskriva dess variationer. Vi kan uppfatta och se på olika fenomen på olika sätt beroende på vår bakgrund och det vi erfarit. Grundenheten inom fenomenografi handlar om att man erfar någonting. När man som forskare använder sig av detta perspektiv är man ute efter att förstå hur människan erfar olika fenomen och variationen i dem. Fenomenografi är en ansats man kan använda sig av för att formulera vissa typer av forskningsfrågor (Marton & Booth 2000, s. 146–147).

”Inom fenomenografin betraktas individer som bärare av skilda sätt att erfara ett fenomen, och som bärare av fragment av skiftande sätt att erfara detta fenomen. Den beskrivning vi når fram till är en beskrivning av variationen, en beskrivning på en kollektiv nivå, och i det avseendet framträder inga enskilda röster” (Marton & Booth 2000, s. 146–147). Här tar man till sig det viktigaste och de olika sätten människan erfar det studerade fenomenet på. Man vill få fram de olika föreställningarna och erfarenheterna hos alla, vad som erfars och hur det erfars. Fenomenografer studerar andras erfarenheter, tillskillnad från exempelvis filosofer som ägnar sig åt att studera sina egna erfarenheter. Syftet med att göra en fenomenografisk studie är att man som forskare vill få tag på variationen och de olika aspekterna som definierar fenomenet, och inte på att finna den unika essensen (Marton & Booth 2000, s. 150-153).

Första och andra ordningens perspektiv

Hela tiden görs det påståenden om det dagliga livet. Det görs utifrån ett så kallat första ordningens perspektiv. Hur individen själv kan erfara olika situationer kan ofta tas för givet. Som fenomenograf intar man ett andra ordningens perspektiv då man belyser de bakomliggande sätten att erfara som blir

föremålen för forskning (Marton & Booth 2000, s. 154). Man belyser variationen av föreställningar hos ett visst fenomen.

När man som forskare ställer upp forskningsproblem, samlar in data och analyserar resultatet måste man ta andra ordningens perspektiv. Det innebär att man intar informantens plats och försöker se fenomenet utifrån dennes erfarenheter. Vi måste som forskare ta ett steg tillbaka från våra erfarenheter av fenomenet och bara använda det genom att förstå andras erfarenheter (Marton & Booth 2000, s. 158–159).

Beskrivningskategorier

Man kan aldrig som forskare påstå att resultatet av en fenomenografisk studie är definitiv. Det på grund utav att man använder sig av en liten grupp människor som representerar en särskild grupp, exempelvis förskollärare (Marton & Booth, 2000, sid 163).

Inom fenomenografin använder man sig av tre olika kriterier för vilka egenskaper en beskrivningskategori bör ha:

- ”... alla enskilda kategorier bör ha en tydlig relation till undersökningens fenomen, så att varje kategori säger oss någonting distinkt om ett särskilt sätt att erfara ett fenomen.”
- ”...kategorierna måste ha en logisk relation till varandra, en relation som ofta är hierarkisk.”
- ”...systemet bör vara sparsamt, vilket innebär att så få kategorier som möjligt bör användas, i den mån det är rimligt och genomförbart, så att den kritiska variationen i dataunderlaget skall kunna ringas in.” (Marton & Booth, 2000, s. 163).

Så som vi nämnt ovan vill man genom en fenomenografisk studie få fram hur människor erfar fenomen. Då vi fått en förståelse för att inte alla har samma föreställningar beroende på sina egna erfarenheter kan vi med hjälp av detta perspektiv visa på att man kan ha flera föreställningar av samma fenomen (Marton & Booth 2000, s. 164–165).

Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är att undersöka vad förskollärare kan ha för föreställning kring sin yrkesroll. En anledning till att vi valt att undersöka det här området är att vi uppmärksammat en avsaknad kring studier med specifikt fokus på det här ämnet.

Med syftet som utgångspunkt har vi formulerat följande frågeställning:

- Vad har förskolläraren för föreställning/ar kring sin yrkesroll?

Metod

I det här avsnittet kommer vi belysa vilken metod vi valt att använda oss av samt hur vi gått till väga för att samla in och bearbeta den data vi behöver för att genomföra vår studie.

Kvalitativa metoder

För att göra en empirisk undersökning måste man använda sig av speciella metoder för att samla in data. Vi har valt att använda oss av en kvalitativ forskningsmetod. I en kvalitativt inriktad forskning fokuserar man på så kallad mjuk data. Här använder man sig av intervjuer och tolkande analyser, vi som forskare lägger in våra egna och informanternas känslor och antaganden (Patel & Davidsson 2011, s.13–14). Genom att vi vill få fram informanternas föreställningar har vi valt att använda oss av kvalitativa intervjuer för att få fram informanternas egna föreställningar på bästa sätt.

Material och urval

För att få fram vårt empiriska material genomförde vi sju intervjuer med förskollärare i olika åldrar och med olika lång yrkeserfarenhet. Dessa förskollärare arbetar på tre olika förskolor i två olika kommuner. Intervjuerna varade i snitt cirka 17 minuter och vi kände att tiden räckte till för att förskollärarna skulle få möjlighet att lyfta fram sina föreställningar kring yrket. Intervjuerna utfördes på förskollärarnas egna arbetsplatser och de blev även informerade lite kort om vad intervjun skulle handla om cirka en vecka i förväg. Alla förskollärare fick svara på samma frågor (se bilaga 1) men ibland tillkom vissa följdfrågor eller så kunde någon fråga tas bort för den blivit besvarad under tidigare

frågor. Genom att genomföra kvalitativa intervjuer får förskolläraren möjlighet att med egna ord formulera och uttrycka sig kring frågan, hur de ser på sitt uppdrag.

Vi har också genomfört en pilotstudie där vi intervjuat två förskollärare. Pilotstudien genomförde vi för att testa vårt frågeformulär och tillvägagångssätt. Under intervjuerna kunde vi få syn på brister och styrkor i vårt material, och genom det genomföra de slutliga intervjuerna med ett mer genomarbetat material.

Materialinsamling

Tack vare vår tid inom barnomsorgen har vi hunnit skaffat oss ett kontaktnät av verksamma inom förskolans värld. Det kontaktnätet har gjort det enklare för oss att få tag i urvalspersoner, till skillnad från om vi inte haft den erfarenheten. Våra urvalspersoner, som vi senare i texten kommer att kalla informanter, blev slumpmässigt tillfrågade genom att vi skickade ut ett informationsbrev till tre olika förskolor.

Utformning av intervjumaterial

När vi såg att det fanns ett intresse av att delta i vår studie började vi utveckla våra intervjufrågor. För att få lite tips och idéer om både formulering av frågor och upplägg studerade vi litteratur och andra uppsatser kring samma ämne. I boken *Forskningsmetodikens grunder* skriver Patel och Davidsson (2011) om hur frågornas upplägg och formulering kan påverka resultatet, och vilka frågor man påbörjar en intervju med kan vara avgörande vilket material vi i slutändan får in av våra informanter (Patel & Davidsson, 2011, s. 86-87). Här lärde vi oss bland annat att det är viktigt att både ha öppna frågor i början av intervjun för att skapa en bekväm situation men också att hur vi formulerar frågorna kan ge oss helt olika material i slutändan.

När vi skulle utforma våra intervjufrågor studerade vi specifikt Patel och Davidssons bok *Forskningsmetodikens grunder*. Vi läste oss till hur olika intervjuer kunde gå till väga och vad för alternativ som fanns för att samla upp det material vi behövde för att kunna fortsätta vår studie. Här fann vi att man genom det kunde använda sig av bland annat block och penna, eller ljudupptagning, dessa olika material testade vi att använda oss av i pilotstudien för att se vilket material som passade oss och studien bäst (Patel & Davidsson, 2011 s. 87).

En annan sak vi uppmärksammade när vi läste Patel och Davidssons (2011) bok var att det beteende vi som intervjuare har under intervjun kunde spela stor roll både under intervjuerna och hur dessa i sin tur kunde påverka det empiriska materialet vi fick fram genom intervjuerna. Här måste vi rannsaka oss själva och under intervjutillfällena tänka på hur vi ställer våra frågor, men vi måste också tänka på vårt kroppsspråk. Exempelvis se förvånad ut, höja på ögonbrynet med mera (Patel & Davidsson, 2011, s. 73-75). Detta tog vi med och testade i vår pilotstudie som vi kommer beskriva här under.

Pilotstudien

När vi format vårt första intervjumaterial genomförde vi en pilotstudie där vi testade vårt tillvägagångsätt för att se hur det praktiskt skulle fungera, det gjorde vi innan vi skulle börja genomföra de stora intervjuerna. Under pilotstudien testade vi att både anteckna och ha ljudinspelning, vi uppmärksammade här att intervjuerna blev mycket stela genom att vi behövde stanna upp och anteckna. Det tillvägagångsättet gav inte oss den där smidiga dialogen vi eftersträvat, vi kände också att viss information gick till miste när vi missade att anteckna eller inte ville störa i samtalet. Även mycket dold information som kroppsspråk, mimik och betoningar försvann när fokus på anteckningar tog upp så mycket av vår tid. På grund av det valde vi att i fortsättningen (om informanten kände sig bekväm med det) använda oss av ljudinspelning, som vi sedan fick transkribera i efterhand och bara använde anteckningar under intervjutillfällena för stödord. Genom att vi båda fick testa att intervjua var sin förskollärare fick vi testa våra frågor på två personer och genom det se hur de båda tolkade dem, det gav oss en inblick i om någon av frågorna var ledande eller krånglig, även tips på följdfrågor dök upp under testintervjuerna.

De slutliga intervjuerna

Med erfarenhet av det bearbetade intervjumaterialet kunde vi sedan känna oss mer trygga i vår roll under de senare intervjuerna, som vi genomförde under huvudstudien. Vi valde att dela upp intervjuerna mellan oss och var och en transkriberade sina egna intervjuer då vi kände att man annars lätt missade saker som bandspelaren inte fångat upp, som till exempel, gester och mimik. Men själva sammanställningen och analysen av materialet gjorde vi tillsammans.

Bearbetning och analys av det empiriska materialet

Genom intervjuerna har vi samlat in det empiriska material där förskollärarnas föreställningar befinner sig, vi måste nu bara få syn på dem. Genom att transkribera varje intervju, genom att lyssna på det inspelade materialet och sedan skriva ner ordagrant vad informanterna säger. Här är det viktigt att

informantens egen röst inte försvinner, utan att man bara ger det talade språket sin skrift så att informanten inte känner sig felciterad när hen läser undersökningen senare (Bjurwill 2001, s. 35). Vi har valt att ta bort meningar från de inspelade intervjuerna där de inte har haft någon relevans för vår undersökning eller om intervjupersonen upprepat sig flera gånger. Den transkriberade texten har också fått markeringar i marginalen där kommentarer med tillägg där annat än ord behövt förtydligas, till exempel, - skratt, betoningar eller gester. Det gör vi för att inte missa något väsentligt och även för att vårt kroppsspråk kan ha en inverkan i vår dialog.

När vi transkriberat de olika intervjuerna vi gjort påbörjade vi den fenomenografiska analysen, det beskriver Patel och Davidsson (2011) sker i fyra steg:

- 1) bekanta sig med data och etablera ett helhetsintryck;
- 2) uppmärksamma likheter och skillnader i utsagorna i intervjuerna;
- 3) kategorisera föreställningar i beskrivningskategorier, samt;
- 4) studera den underliggande strukturen i kategorisystemet (Patel & Davidsson, 2011, s.33).

I analysen av det transkriberade materialet upptäckte vi att vissa ord och uttryck förekom oftare än andra. Orden och uttrycken har vi sedan sorterat till tre olika beskrivningskategorier som vi tycker kännetecknar variationerna som framträder när vi läser empirin. Kategorierna är inte kopplade till enskilda individer utan kan förekomma i flera eller enskilda intervjuer och en intervjuperson kan tillhöra flera kategorier.

Så här gick vi till väga för att komma fram till dessa tre beskrivningskategorier:

1. Vi bekantade oss med det insamlade materialet genom att noga läsa igenom (var för sig) transkriberingarna. Vi förde även anteckningar och strök över ord vi fastnade för. Det för att få ett helhetsintryck av vårt insamlade material.
2. När vi båda läst igenom materialet gick vi igenom det tillsammans för att se om vi hittade några likheter eller skillnader mellan oss båda. Sedan kontrollerade vi om dessa likheter eller skillnader återfanns på flera ställen i texterna. Det gjorde vi för att börja få syn på de föreställningar våra informanter uttryckt under intervjuerna.
3. De föreställningar vi sedan uppmärksammat försökte vi sedan sätta in i ett sammanhang så vi kunde avgränsa de som hade en liknande betydelse. För att kunna hitta mönster mellan och i de föreställningar som kunde hjälpa oss att göra de olika beskrivningskategorierna synliga.

4. De beskrivningskategorier vi kunnat organisera genom analysen av det empiriska materialet skapade ett utfallsrum av tre beskrivningskategorier och under dessa nio underkategorier (se figur 1) (Patel & Davidsson 2011, s. 33). De här kategorierna kommer vi gå in djupare på under vår resultatdel.

Forskningsetiska principer

När man ska göra en forskningsstudie eller som vi skriver ett examensarbete finns det mycket man måste ta hänsyn till, inte bara syfte, metod och genomförande utan även etiska överväganden. Till exempel vad har de som deltar i studien för rättigheter, och vad har vi som forskare för skyldigheter. Vad dessa etiska överväganden (forskningsetiska principer) kan vara och hur vi tagit hänsyn till dessa ska vi beskriva här under.

När man forskar måste man ta hänsyn till forskningsetiska principer.

1. Informationskrav är viktigt så att den som utför forskningen (forskaren) informerar de som ska medverka (deltagarna) i undersökningen om syftet med undersökningen och att de vet vad som förväntas av dem.
2. Samtyckeskrav finns till för att de medverkande ska veta om sina rättigheter och att de själva är de som bestämmer om sitt deltagande i undersökningen.
3. Konfidentialitetskravet handlar om hur den som utför forskningen behandlar och förvarar de deltagandes personliga uppgifter, hen måste i största mån hålla dessa uppgifter hemliga och ingen utomstående ska kunna ha tillgång till dessa uppgifter.
4. Nyttjandekravet handlar om att den information man får in under undersökningen inte får användas till annat än forskningsändamålet (Patel & Davidsson 2011, s. 63).

Med tanke på att vi i vår undersökning besöker informanternas arbetsplatser för att utföra våra intervjuer behövde vi i god tid ta kontakt med verksamhetsansvarig på vardera förskola och få tillstånd att utföra undersökningen där. Det gjorde vi genom att mejla ut till förskolechefer på respektive förskola.

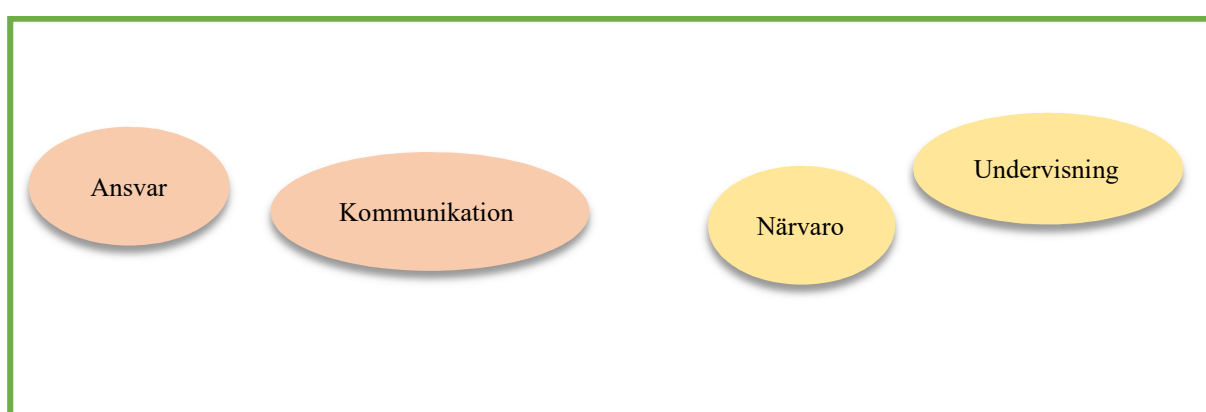
Då vi har valt att använda oss av intervjuer, behöver vi utforma ett informationsbrev (informationskravet) där syftet med vår intervju framgår (se bilaga 2). I brevet informerade vi om hur informationen vi får in från intervjun kommer användas (nyttjandekravet), vad medverkan går ut på och hur personen är skyldig att delta eller inte (samtyckeskravet). Vi skrev också i brevet att vi inte kommer samla in några data avseende de olika personerna som deltar utan deras medverkan kommer

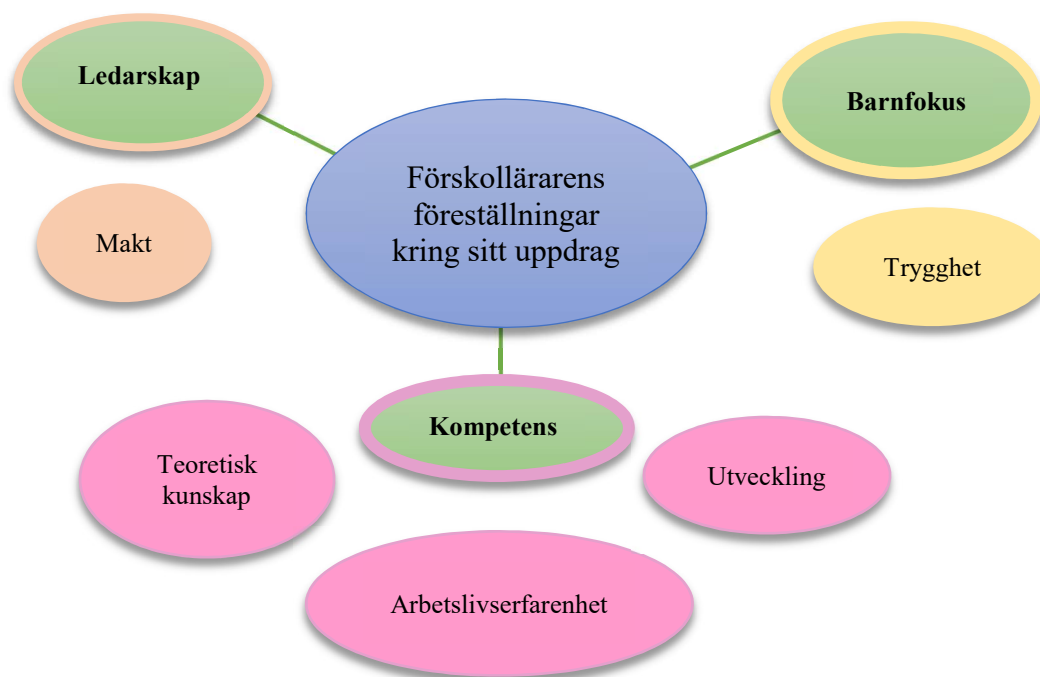
att vara helt anonym. I slutet av brevet informerade vi om att uppsatsen kommer att läggas ut på DiVA när den är klar och om de har intresse av det kan de då läsa slutresultatet av uppsatsen där.

Resultat

I det här avsnittet kommer vi beskriva förskollärarnas olika föreställningarna av fenomenet som vi uppmärksammat genom vår analys av det empiriska materialet. Vi kommer börja med att kort förklara de olika beskrivningskategorierna och underkategorierna med hjälp och stöd av citat från det empiriska materialet. Om ord eller meningar tagits bort från citatet kommer vi markera detta med (...), även de kommentarer som gjordes i marginalen under transkriberingen kommer att skrivas inom parantes (). Resultatet kommer inte bestå av vad flera förskollärare tillsammans har uppmärksammat som en slags generell syn på förskollärares föreställningar, utan precis som vårt syfte och frågeställning vill vi uppmärksamma individers föreställningar kring sin gemensamma yrkesroll. Det vi beskriver i resultatet kan då vara en eller flera personer som haft/uttryckt dessa föreställningar, vare sig det är en eller flera är inte relevant för studien. Det som är relevant är förskollärarnas föreställningar om sin yrkesprofession och om någon/några haft olika syn på samma fenomen. Det kommer då att tas upp och behandlas under respektive rubrik. Resultatet har vi fått fram genom att använda oss av fenomenografins tre beskrivningskategorier som vi tidigare har nämnt i teoridelen.

Syftet med vår studie är att fånga upp olika verksamma förskollärares föreställningar kring sin yrkesroll, genom att vi genomförde kvalitativa intervjuer där förskollärarna på ett mycket fritt sätt fick berätta kring sin yrkesroll samlade vi in data som vi sedan transkriberade och analyserade. Genom detta analysarbete framkom tre beskrivningskategorier för oss av förskollärares föreställningar kring sitt uppdrag. Under dessa tre beskrivningskategorier fann vi även nio underkategorier. En illustration av de tre beskrivningskategorierna och de nio underkategorierna finner ni i figur 1 här nedan.

Figur 1. Illustration av beskrivningskategorierna i fenomenet

Ledarskap, makt, ansvar och kommunikation

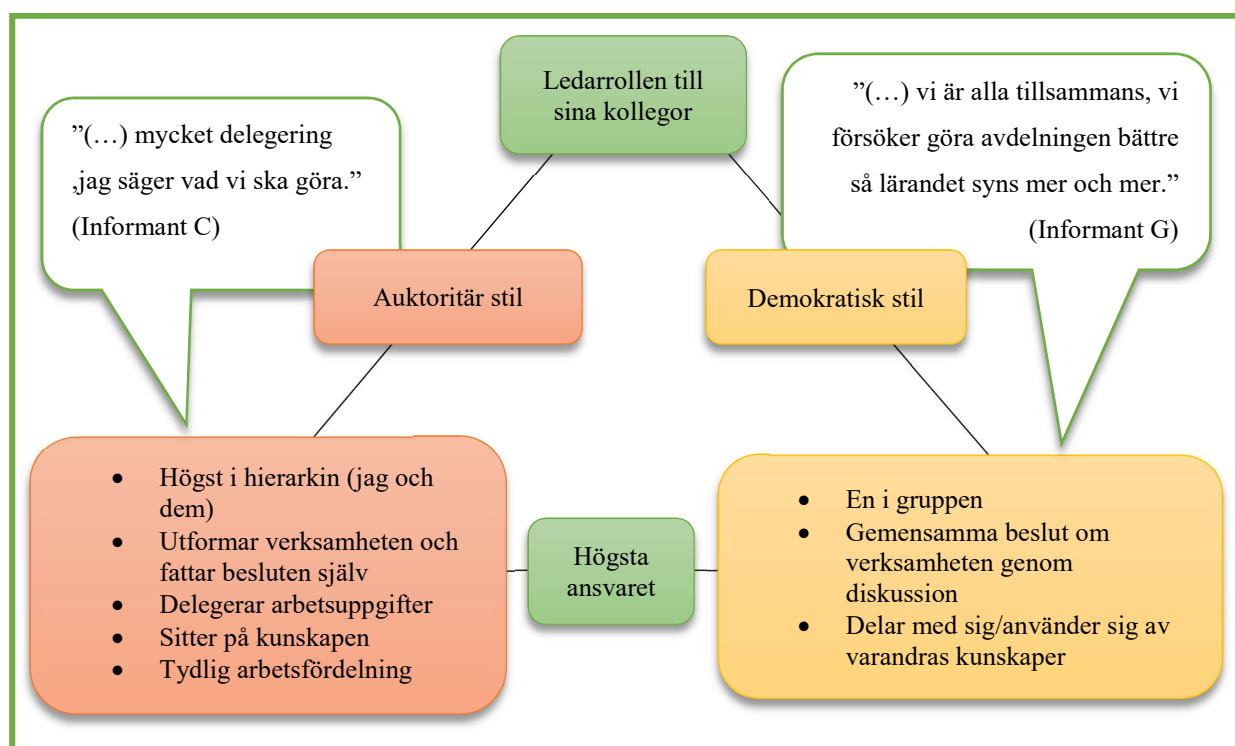
När vi analyserar det empiriska materialet träder beskrivningskategorin ledarskap fram. Ledarskapet beskrivs med många föreställningar som vi fångat in och skapat underkategorierna makt, ansvar och kommunikation i vårt utfallsrum. Här under ska vi belysa dessa föreställningar både i ljuset av sig själva men även kopplat till varandra och vårt empiriska material.

Under våra intervjuer uppmärksammade våra informanter oss om hur ledarskapet både tog en stor plats i deras roll som förskollärare men också hur mycket denna ledarroll skilde sig efter vilken situation informanten beskrev i verksamheten eller vem som beskrev rollen. De nämner också att de har flera olika ledarroller, inte bara att leda sina kollegor i arbetslaget, utan också andra pedagoger på förskolan, barnen i sin grupp och ibland också föräldrar.

(...) Jag är som ledare för hela, först mina kollegor är jag ledare där jag är ansvarig för det administrativa, jag är ansvarig från cheferna att all den här utvecklingen ska ske på min språkutveckling, allt vi har kommit överens om, alla beslut som vi tagit, jag ansvarar för att mina kollegor ska gå efter dem också och sen jag ser att jag är ledare där jag är lärare för barnen, jag är ansvarig för undervisningen som läroplanen pratar om (Informant G).

Att vara ledare handlar om så mycket mer än att bara leda, det skriver bland annat Sveningsson och Alvesson (2010) i sin bok *Ledarskap*. Ledarskap handlar om att bland annat kunna lyssna, vara engagerad, positiv, tydlig och verklighetsförankrad (Sveningsson & Alvesson, 2010 s. 14). Dessa egenskaper och fler nämner förskollärarna i det empiriska materialet men den ledarroll som störst skiner igenom i vårt material är, ledarrollen till sina kollegor.

När vi analyserat delar i det empiriska materialet där informanterna nämnt uppfattningar kring ledarrollen till sina kollegor har två slags ledarroller blivit synliga. En auktoritär stil och en demokratisk stil. Trots att informanterna har olika syn på ledarrollen är en tydlig föreställning att det högsta ansvaret alltid ligger på dem som förskollärare. Det har vi illustrerat i figur 2 här nedan.

Figur 2. Illustration av den auktoritära och den demokratiska stilen

Dessa två stilar tar Sveningsson och Alvesson (2010) upp och med en liknande beskrivning som i figur 2 beskriver de den auktoritära ledaren den som delegerar arbetsuppgifter utifrån sina egna tankar där hen talar om exakt hur uppgiften ska genomföras. Ledaren gör oftast så på grund av att hen sitter på den högsta kunskapen och har informationen som behövs för att utföra arbetsuppgiften på sitt eget sätt.

Sveningsson och Alvesson (2010) skriver att man ofta kopplar den här stilen med någon som sätter sig på sina kollegor och som gapar och skriker, så behöver det inte alls vara utan ledaren kan ha den högsta kunskapen i ämnet eller så kan hen anse att hen har den högsta kunskapen. Den demokratiska stilen beskriver Sveningsson och Alvesson (2010) som en ledare som involverar sina arbetskamrater i beslutsfattningar, leder arbetet men gör det tillsammans med sina kollegor i en process för att nå de mål de är ålagda till (Sveningsson & Alvesson, 2010, s. 21-22).

Alla informanter delade föreställningen att de var någon slags ledare och att det högsta ansvaret alltid i grund och botten låg hos dem som förskollärare. Så här beskriver informant A:

(...) Vem bestämmer och vem bestämmer inte. Det har jag svårt med, ansvaret ligger på mig att fördela jobbet och det är inte alltid lätt att göra det. (Informant A).

Det här ansvaret skrevs tydligt fram i läroplanen för förskola på flera ställen som till exempel "Förskollärare ska ansvara för (...)"(skolverket, 2016) ansåg informanterna. Så här beskrev informant G kring tydligheten i läroplanen:

Det står även mycket tydligt i läroplanen våra olika ansvar, till exempel vad jag som förskollärare ansvarar för och vad hela arbetsgruppen ansvarar för. Men det yttersta ansvaret ligger hos mig som förskollärare, alltid. (Informant G).

Kommunikation är också en föreställning som vi uppmärksammat, denna föreställning som nämns handlar om flera olika saker men att det är själva kommunikationen som i grund och botten gör att verksamheten fungerar, individerna som arbetar i den utvecklas i verksamheten och att gemenskapen mellan personer bildar ett samspel i gruppen. Så här förklarar informant E varför kommunikation är så viktigt i förskollärarens ledarroll:

just nu och egentligen alltid så är det kommunikation mellan oss pedagoger ligger i topp för det är väl en kvalitets (Trevar efter ord) ett tecken på stor kvalitét eller låg kvalitét på en förskola så jag skulle sätta det högst tycker alltid att det är viktigt och kommunikation det inbegriper samspel, samarbete mellan pedagoger om det funkar så är det bland det absolut viktigaste (...) (informant E).

Barnfokus, undervisning, trygghet och närvaro

När vi utförde intervjuerna kom vi fram till att en tydlig föreställning inom yrket var barnfokus. För att vara en bra förskollärare behöver man även ha ett bra barnfokus. Men vad menas med barnfokus? Inom den här kategorin har vi fått fram tre underkategorier som beskriver förskollärarnas syn på vad barnfokus är för dem.

Många av förskollärarna belyser att det är viktigt att hitta sitt fokus, vad anser jag är det viktigaste? Det har många uttryckt på olika sätt men i slutändan har det oftast landat på frågor kring barnen och hur förskollärarnas barnfokus ser ut. Att förskolläraren aktivt är tillgänglig för barnen, skapar en trygghet för de barn som vistas i deras grupp, hur deras vägledning och undervisning hjälper barnen i sin utveckling. Så här beskriver informant A vad sin viktigaste uppfattning kring sin yrkesroll är:

Absolut inte pappersarbete oavsett vad läroplanen och chefen säger, viktigast är barnen. Jag tycker att jag är anställd för deras skull och inte för deras föräldrars skull. (Informant A).

Förskollärarens uppdrag är att skapa en verksamhet som ger optimala villkor för varje barn att utvecklas. Både intellektuellt, emotionellt, socialt och kulturellt. Här behöver förskolläraren ha kunskap och erfarenhet om barns lärande, hen måste kunna känna empati, känna glädje och bli engagerad i sitt arbete med barnen. Förskollärarens pedagogiska kvalité visar hur professionell hen är när det gäller att skapa miljöer som erbjuder möjligheter till olika aktiviteter och lekar med såväl barn som vuxna samt att bli engagerad i samtal, lösa problem, tänka och socialiseras in i vår kulturs synsätt (Pramling Samuelsson & Sheridan 2016, s. 123).

Förskollärarna nämner även sin syn kring närvaron och hur den påverkar deras arbete. Under intervjun nämner informanter att de ser sig som mycket närvarande pedagoger, så här beskriver informant G vikten av hens egen närvaro med barnen:

Viktigaste med mitt arbete är (stannar upp och tänker) jag är med barnen i deras utveckling(...) om man jobbar med små barnen hör man första ordet som dom pratar eller första bokstäverna dom skriver eller första svenska ord som dom säger eller begrepp eller mening du är med barnen(...) (Informant G).

Men i vissa fall börjar även informanter ifrågasätta sin föreställning kring närvaro. Så här uttrycker sig informant A kring en vila där hen ville vara effektiv men ifrågasätter sitt handlande i efterhand:

Då är det hur effektiv du är hur utnyttjar du dom stunderna på dagen, tex när de flesta barnen sover för att snabbt kunna sätta sig och göra det man behöver. Men hur närvarande är jag då för dom? När jag sitter där med datorn? Missar jag något i deras lek? (informant A).

I boken *Lärandets grogrund* beskriver författarna hur viktigt det är för barnen att ha en närvarande och aktiv pedagog. När pedagogerna är med barnen i leken kan de på ett bra sätt vara med och stödja och utveckla leken på ett sätt som gör att barnen tar leken till en ny nivå. Här kan även pedagogen få en god inblick i hur barnen interagerar med varandra och vilka barn som ibland eller aldrig får vara med. Pedagogen kan även bli en förebild för hur man tar sig in och ur sina roller i leken på ett bra sätt. Men för att barn ska kunna gå in i olika roller och lyckas hålla leken vid liv måste pedagogerna ge leken näring genom att bland annat ta in sagor och upplevelser i leken (Pramling Samuelsson & Sheridan 2016, s. 95).

Undervisning och trygghet är två till begrepp som dyker upp. Informanterna beskriver tydligt att deras syfte med barnen är att finnas till och skapa en trygghet både hos det individuella barnet men också en trygghet i gruppen som de vistas i. Skapas inte den tryggheten är det svårt att sedan uppnå ett annat syfte vi synliggjort med sin roll som är att undervisa. I undervisningen ska förskolläraren ge barnen en innebörd i att vara där och att stärka varje individuellt barn i sin utveckling för att senare kunna axla skolan och ha verktygen för sin resa genom resten av livet. Så här beskriver informant C denna trygghet och lärande:

Först och främst känns det ju som att det viktigaste är tryggheten, att barnen ska känna trygghet. Att få dem att trivas och sen när det funkar är det ju lärandet. Att ett lärande ska ske. Att det inte bara ska vara att man kommer och lämnar sina barn och sen är de där och förvaras, utan någonting ska hända (Informant C).

Pramling Samuelsson, Sheridan (2016) tar upp om barns lärande och beskriver att det är i den pedagogiska verksamheten på förskolan som barnen ska ha möjlighet att lära sig och skapa kunskap genom innehåll som är väl planerat och som utgår från barnens intressen samt de styrda mål som finns för förskolan. Det som skiljer lärandet i förskolan från att barnen lär sig själva är att i förskolan sker

lärandet utifrån ett speciellt innehåll, detta innehåll kan både vara planerat och ske spontant men lärandet strävar alltid mot förskolans mål (Pramling Samuelsson & Sheridan 2016, s. 37). Så här beskriver informant B barns lärandemiljöer:

Förskollärare för mig är den som skapar den lockande miljön det inspirerande materialet, den uppmuntrade utmanande förutsättningarna för barnen. För att de ska kunna lyckas med det de gör. De som verkligen försöker förstå vad barnen tänker och försöker utmana dem i deras utveckling (Informant B).

Här är det tydligt att förskollärarna sätter barnen i första rum och att det är av stor vikt att förskollärarna kan läsa av barnen och använda sig av det som finns runt omkring, exempelvis den pedagogiska miljön, för att kunna ge barnen så bra förutsättningar som möjligt. Så här beskriver informant B sin roll med barnen:

Vi ska alla förstå varför vi är här, det är viktigt. Och att vi ska försöka uppmärksamma, stödja, stötta, hjälpa, uppmuntra utmana, inspirera, locka barnen. Våga tänka, våga säga, våga göra (Informant B)

För att pedagogerna ska kunna göra allt det här behöver de vara trygga i sig själva, sitt arbetslag och med sin miljö. Det är då de kan lägga allt fokus på barnen och se till att få dem trygga. För att få trygga barn på förskolan behöver vi gå tillbaka till inskolningen. Inskolningen är oftast barnens första kontakt med förskolan och det är här trygghet, anknytning och förtroende mellan barn, pedagoger och föräldrar byggs. När det förtroendet är etablerat kan ett lärande ske på ett bra sätt, och pedagogerna kan fokusera på att rigga en lärandemiljö där barnen ständigt utvecklas och ges tillfälle att bli den bästa versionen av sig själva. Så här beskriver informant E denna miljö:

(...) det ska vara roligt och lärorikt, dom orden sammanfattar ju väldigt bra, roligt, roliga aktiviteter, lärorikt med allt vad det innebär (...) (Informant E).

Kompetens, teoretisk kunskap, arbetslivserfarenhet och utveckling

Kompetens är den sista beskrivningskategorin vi synliggjort, här beskriver förskollärarna olika slags kompetenser, både teoretisk som de till exempel fått från sin utbildning men också hur arbetslivserfarenheten spelar in och de olika yrkesrollernas inverkan. Det är inte bara barnen som lär sig och utvecklas hela livet, det är även pedagogerna som måste få tid att utvecklas uttrycker

informanterna. Det kan ske på många olika sätt, exempelvis genom studiebesök med mera. Så här uttrycker sig en av våra informanter kring detta:

Men utan att bolla och utan att ständigt locka, utmana mera, läsa diskutera med andra grupper, ställas i obekväma situationer som vuxen så händer ingenting. Studiebesök, varsågod. Men om vi inte pratar om studiebesöket som vi gjort faller det totalt (Informant A).

Även förskolechefen har ett ansvar att se till och möjliggöra så att personalen får den kompetensutveckling som krävs kontinuerligt. Det är även ett tydligt tecken på ansvarstagande och engagemang att begära sin rätt till kompetensutveckling, och inte en svaghet som en del tror (Wallskog 2011, s. 32–33). Så här beskriver informant A och B vikten av olika kompetenser på förskolan:

De senaste åren har det varit ganska mycket personalbyte när det gäller min närmaste grupp senaste åren jobbade jag ganska mycket med personer som kommer utbildade. Som kommer utifrån. Det är stor skillnad. När jag jobbade med en annan förskollärare var det som dag och natt att jobba, tack vare hennes kunskap och intressen, allt (Informant A).

Och

Barnskötarna de har lite kunskap om teorier och lite av varje som de får genom sin utbildning, och du är beredd att jobba i en förskola men du kan inte leda avdelningen. Du har inte den här kunskapen och kompetensen (Informant B).

Här beskriver informant A vikten av vad man har för kollegor runt om kring sig när man ska utföra sitt uppdrag och vad det kan ge för premisserna för att kunna utföra detta uppdrag. Informant B:s föreställning kring den teoretiska kunskapen beskriver att just denna kunskap kan inte vem som helst utföra utan det krävs rätt utbildning för att utföra sitt uppdrag. På grund av att kraven på förskollärarna har ökat, speciellt med tanke på det pedagogiska ansvaret som är riktat till förskollärare i läroplanen. Här ska förskolläraren med sin högskoleutbildning verka för att alla mål och riktlinjer följs och skapa en kvalitetsutveckling. Här är förväntningarna höga men samtidigt är möjligheterna många (Wallskog 2011, s. 13). Att jobba tillsammans med kollegor från olika yrkeskategorier kan både vara en tillgång och en börda. Allt beror på hur individerna i arbetslaget kan ta till sig varandras kompetenser och förmågor. Alla i arbetslaget måste se till att följa spelreglerna, det vill säga läroplanens mål och riktlinjer. Man måste kunna delegera, ge och ta ansvar och vilja pröva nya vägar (Wallskog 2011, s. 53). Så här beskriver informant B sin syn på de olika yrkeskategorierna:

Och förskolläraren det är ju så du pluggar tre och ett halvt år eller fyra år det beror på vad det är för utbildning, och du har ju teorierna och du har många tankar och du tror att alla hänger med, fast alla gör inte det. Vi kan titta på samma sak med olika ögon med olika syn och ingen kan komma och kräva att en barnskötare ska komma upp i samma nivå som en förskollärare då de inte har samma utbildning (Informant B).

Med alla dessa krav som ställs på förskollärarna idag genom olika styrdokument framgår det tydligt bland våra informanter att de lägger stor vikt vid kompetensutveckling. Det här kan ske på många olika sätt bland annat genom studiebesök och föreläsningar, men även genom olika utvecklingsgrupper på förskolorna där man tillsammans med sina kollegor får sitta och reflektera och diskutera. Här kan de tillsammans ta tillvara på varandras erfarenheter och kunskaper. Om någon har kört fast och inte vet hur de ska fortsätta kan de få tips och infallsvinklar av sina kollegor. Här menar informanterna att det inte bara är förskollärarnas erfarenhet som är viktiga. Så här beskriver informant D vikten av arbetslivserfarenhet:

Självklart, som barnskötare har du både omsorgen och det här som tar upp barns lärande och utveckling, samtidigt som det finns många barnskötare som är jätteduktiga på att göra det som är förskollärarens uppdrag, oavsett om man är utbildad eller inte så är det erfarenheten som är väldigt viktig och kunskaperna. Jag blev glad när jag kom hit och såg min kollega som har så mycket erfarenhet (...) (Informant D).

Här handlar det om att ta tillvara på alla kollegors praktiska kunskap och då spelar det ingen roll vilken titel eller roll man har, utan om sina erfarenheter. Att man har jobbat inom yrket en längre tid gör att man lättare kan se lösningar och tillvägagångssätt då man ofta har varit med om liknande barngrupper/situationer tidigare. Det är ingen kunskap man kan läsa sig till utan det är en kunskap man måste erövra.

Här ovan har vi belyst våra tre huvudkategorier med alla deras underkategorier. Under skrivandets gång av studien har vi belyst föreställningar som informanterna delgivit oss på olika sätt i det empiriska materialet. Genom de här föreställningarna har vi uppmärksammat olika roller kopplat till förskollärarnas yrke, dessa roller kommer vi undersöka djupare under nästa del.

Förskolläraren-ett yrke flera roller?

I vår analys fick vi syn på flera föreställningar kring samma yrkesroll, och man kunde se att förskolläraren inte bara har en roll utan oftast flera olika roller i en. Det skriver Wallskog (1999) om i sin bok *Erövra yrkesrollen- Att växa som förskollärare*. ”Uppdraget som ges genom läroplan, liksom målen och den aktuella synen på barn, kunskap och lärande innebär att förskollärare är barnens vårdare, lärare och medforskare. Det går inte att säga att förskolläraryrollen är det ena eller andra, man är allt och lite till” (Wallskog 1999, s. 18). Hon delar in yrket i flera olika roller: den vårdande rollen, den lärande rollen, forsknings-/teorirollen och relationsrollen. De här rollerna är i ständig förändring och i en utvecklingsprocess som gör att man kan ifrågasätta sin roll som förskollärare. Ifrågasättande är viktigt i sitt utvecklande och erövrande av yrkeskompetens enligt Wallskog (Wallskog, 1999, s. 18-20).

De olika rollerna nämns både med ord eller mellan raderna flera gånger i olika intervjuer och växer fram när vi analyserar föreställningar vi uppfattat. Så här beskriver informant C trygghet och trivsel genom den vårdande rollen:

Först och främst känns det ju som att det viktigaste är tryggheten, att barnen ska känna trygghet. Att få dom att trivas och sen när det funkar är det ju lärandet (Informant C).

Här kliver den vårdande rollen in, här beskriver informant C vikten av att lägga grunden hos barnen. Hen förklarar även senare i intervjun att det är viktigt att lägga denna grund för att över huvud taget kunna skapa ett klimat där barnen är mottagliga för att lära sig. En annan informant förklarar att relationen till barnens föräldrar också är viktig för att göra barnen trygga. Så här beskriver informant B varför det är viktigt att ha en bra relation till föräldrarna:

Relationerna till föräldrar är superviktig, om inte de är trygga blir inte barnen trygga (Informant B).

När pedagogerna med hjälp av den vårdande rollen skapat ett klimat där barnen kan bli mottagliga för ett slags lärande kan länderollen kliva in. Den här rollen beskriver informant B så här:

Förskollärare för mig är den som skapar den lockande miljön det inspirerande materialet, den uppmuntrade utmanande förutsättningarna för barnen. För att de ska kunna lyckas med det de gör. Dom som verkligen försöker förstå vad barnen tänker och försöker utmana dem i deras

utveckling. Inte lägga färdiga mallar inte lägga färdiga tankar utan uppmuntra och utveckla dem som individer på alla möjliga sätt (Informant B).

Men för att skapa dessa miljöer, och utmana barnen till kunskap behöver förskollärare besitta en viss kompetens, här kliver forsknings- och teorirollen in. Så här ser informant G på forskning och teori rollen:

(...)för vi är olika människor och var och en har någon kompetens inom något område då blir det lättare att jag kan följa de här målen samtidigt som jag tar vara på min kompetens och mina kunskaper och mina intressen ibland(...) (Informant G).

Genom att vi nu har analyserat vårt empiriska material och fått fram huvud- och underkategorier som vi här ovan beskrivit med hjälp av våra informanternas utsagor, har vi fått syn på: att förskollärares föreställningar inte bara är deras egna föreställningar utan de grundar sig även i olika roller som de också måste behärska och ta hänsyn till. Med det i beaktande ska vi nu här under sätta in vår studie i ett större sammanhang.

Slutsatser

I det här avsnittet kommer vi sätta in vår studie i ett större sammanhang med hjälp av tidigare forskning i ämnet, studierna har vi tidigare tagit upp under avsnittet tidigare forskning. Syftet med vår studie var att belysa förskollärares föreställningar kring sitt yrke, utifrån vår frågeställning:

- Vad har förskolläraren för föreställning/ar kring sin yrkesroll?

Och med hjälp av vår frågeställning har vi genom kvalitativa intervjuer funnit ett mönster som vi genom analys kunnat skapa tre huvudkategorier med nio underkategorier.

Ledarskap, makt, ansvar och kommunikation

Barnfokus, undervisning, trygghet och närvaro

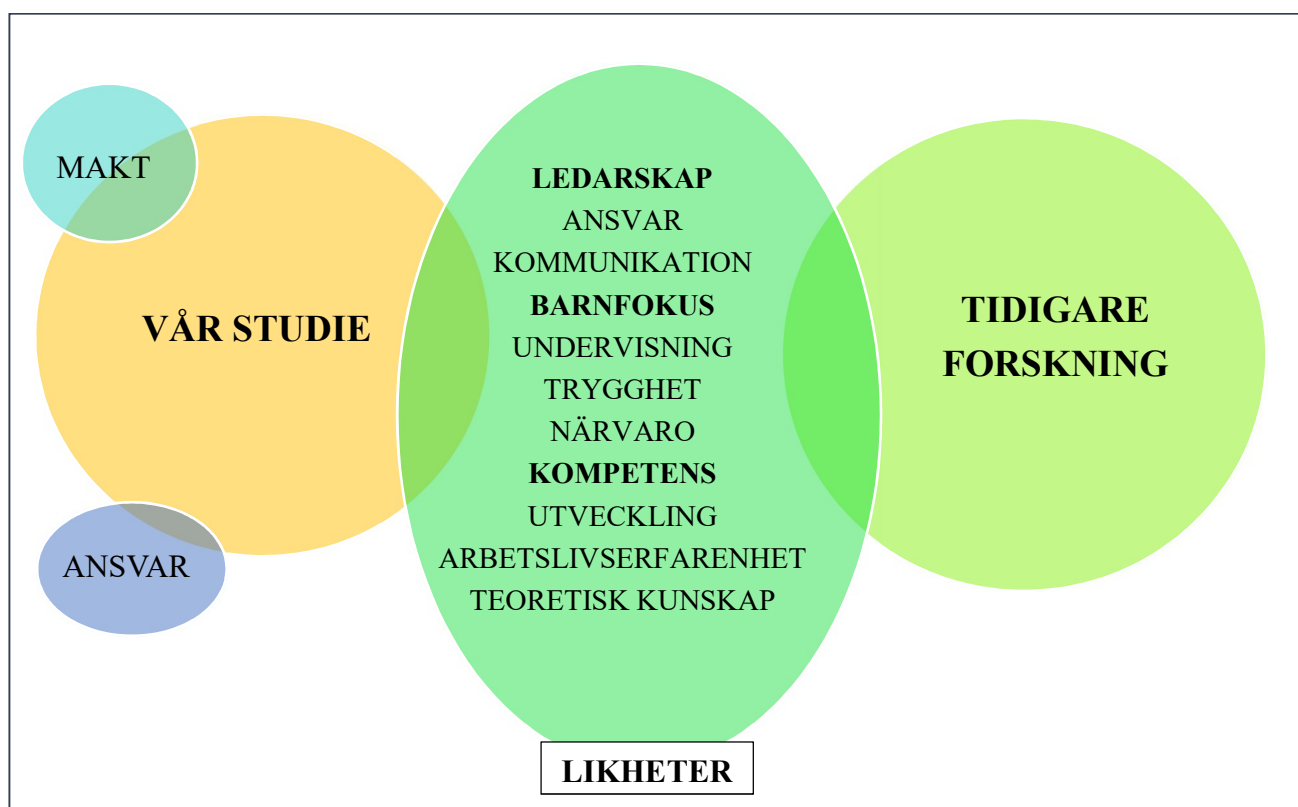
Kompetens, teoretiska kunskapen, arbetslivserfarenhet och utveckling

(Se även figur 1)

Och genom de här kategorierna har vi närmast oss ett svar på vår frågeställning.

Diskussion

När vi började diskutera vår studie gentemot tidigare forskning fann vi både likheter och skillnader. För att tydliggöra det vi funnit har vi skapat en figur (se figur 3). Likheterna och skillnaderna kan komma från en eller flera av studier vi använt oss av i tidigare forskning. Det kommer vi klargöra senare i texten.

Figur 3. Relationen mellan vår studie och tidigare forskning

Ledarskap, makt, ansvar och kommunikation

I artikeln *Preschool teaching in Sweden – a profession in change* tar författarna Diza Maskit och Esther Firstater (2016) upp vissa förmågor som en förskollärare bör ha och ledarskap är en sådan. Här beskriver de att alla lärare inte vill ha en ledarroll, varken när det kommer till barn eller till kollegor. Medan andra förskollärare i studien menar på att de gör det medvetet men att det inte betyder att de är någon sorts chef som ska bestämma allt utan att de också får backa ibland och släppa det de har tänkt

och kompromissa istället (Maskit & Firstater, 2016). I våra intervjuer kom det fram olika syner på ledarskap:

(...) vi är alla tillsammans, vi försöker göra avdelningen bättre så lärandet syns mer och mer (Informant G).

Och

(...)vem bestämmer och vem bestämmer inte. Det har jag svårt med, ansvaret ligger på mig att fördela jobbet och det är inte alltid lätt att göra det (Informant A).

Här kan man tydligt se att det finns olika föreställningar om samma föreställning och att alla tolkar det annorlunda beroende på vem man är, vad man har för bakgrund och hur man erfar världen på olika sätt. Man kan se att ledarskap har olika betydelse beroende på vad man pratar om. Pratar vi om ledarskap gentemot barnen eller kollegorna. Det finns även olika sorters ledarstilar som vi beskrivit tidigare och även detta påverkar vilken föreställning man kan ha angående ledarskap. Här kan man se att det finns en likhet mellan tidigare forskning och våra resultat då alla är överens om att man besitter någon form av ledarroll men att vi har olika syn på vad det innebär att vara en ledare.

Barnfokus, undervisning, trygghet och närvaro

I avhandlingen *Att vara förskollärare – om yrkets pedagogiska innebörd* beskriver författaren att ett av hennes huvudfokus var att ta hand om. Här lägger hon vikt på att förskolläraren ska se till att barnen trivs och vill vara på förskolan, samt att det är förskolläraren som ansvarar för att finnas där och hjälpa barnen vid bland annat konflikter (Kihlström 1995, s. 81).

I våra intervjuer tog även våra informanter upp det som en viktig del i förskollärarens uppdrag:

Först och främst känns det ju som att det viktigaste är tryggheten, att barnen ska känna trygghet. Att få dem att trivas (...) (Informant C).

Här blir det tydligt att en av de största föreställningarna om yrkesrollen är att se till att barnen är trygga och mår bra, att de får verktyg som de kan använda sig av för att må bra och undvika att hamna i konflikter och andra jobbiga sammanhang under dagen i förskolan.

Kompetens, litterär kunskap, livserfarenhet och utveckling

I all den tidigare forskning vi tagit del av blir det tydligt att även kompetens är en viktig grundsten i förskolläraryrket. Kompetensen att lägga undervisningen på en nivå så att alla kan vara med och lära

sig och att anpassa undervisningen på ett sätt som gör att alla barn lär sig och utvecklas utifrån sin egen förmåga. Det kan man inte klara av utan arbetslivserfarenheten och den ständiga kunskapsutvecklingen som man som förskollärare måste hänga med i, men det räcker inte med att gå på föreläsningar eller kurser, de måste även få tid för att diskutera och reflektera tillsammans då det är där kunskapen utvecklas.

I artikeln *Professional development of preschool teachers and changing the culture of the institution of early education* beskriver författarna Lidija Vujicic och Akvilina Camber Tambolasl (2017) att de lägger stor vikt på att förskollärarna måste dokumentera och observera för att kunna utveckla sin verksamhet. De betonar även vikten av att ha så kallade ”workshops” där man kan reflektera och bolla idéer tillsammans med andra förskollärare.

I våra intervjuer framkom det även här att informanterna tyckte att det var en viktig egenskap hos en förskollärare. Så här uttrycker sig informant A om dessa viktiga egenskaper:

Men utan att bolla och utan att ständigt locka utmana mera, läsa diskutera med andra grupper, ställas i obekväma situationer som vuxen så händer ingenting. Studiebesök, varsågod, men om vi inte får prata om studiebesöket vi gjort så faller det totalt (Informant A).

I Sonja Kihlströms (1995) avhandling, *Att vara förskollärare, om yrkets pedagogiska innebörd*, tas i flera av hennes studier vikten av att kunna formulera sin praktiska kunskap upp. Det var även något som våra informanter tyckte var viktigt.

Sammanfattning

Syftet med vår studie var att försöka ta reda på föreställningar som förskollärarna har kring sin yrkesprofession. Genom vårt empiriska material kunde vi se, som vi skrivit om i vårt resultat, tre huvudkategorier som i sin tur har delats in i nio underkategorier. De här olika föreställningarna kunde vi även se i vår tidigare forskning trots att det bara var en utav dem, Sonja Kihlströms (1995) avhandling, som hade riktat sig specifikt till förskollärare.

Trots att Sonjas avhandling har mer än 20 år på nacken, och att en läroplan för förskolan efter det arbetats fram och i och med den olika ansvarsområden tydliggjorts för förskolans verkamma kan vi ändå se vissa likheter mellan dagens och gårdagens förskollärares föreställningar kring sitt uppdrag.

Två skillnader vi uppmärksammade mellan vår studie och tidigare forskning var att våra informanter tog upp föreställningar kring makt och ansvar, det nämndes inte i någon av de andra studierna.

Metoddiskussion

Här under kommer vi att göra olika tankevarpor utifrån vår studie. Varför gjorde vi vissa saker som vi gjorde? Kunde vi gjort det på något annat sätt? Hur? Vad skulle det kunna givit oss för resultat? Om vi skulle göra den här studien igen, skulle vi ändra något i vårt genomförande? Varför? Varför inte?

Pilotstudien

Vi valde att genomföra en pilotstudie eftersom vi tidigare aldrig genomfört en intervju och kände då att vi gärna ville testa på att intervjua, för att få chansen att bland annat se hur vårt eget agerande under intervjun kunde påverka resultatet och intervjupersonen. Vi ville även se hur de olika sätten att samla upp materialet, till exempel anteckning, ljudupptagning eller film fungerade för oss. Vi fick också möjlighet att testa våra frågor vi tidigare formulerat och se om vi fick ut de svar vi behövde för att kunna komma vidare i vår studie. Genom att vi utförde denna pilotstudie kände vi oss sedan mer säkra under våra huvudintervjuer, detta gav informanterna ett mer professionellt intryck av oss som kan ha gett oss ett bättre resultat av intervjun. Vi visste också att intervjumaterialet vi samlat in skulle gå att använda på något sätt i vår studie och behövde då inte vara oroliga att vi slösade med vår tid. Att vi under pilotstudien valde att genomföra två intervjuer med samma intervjufrågor gav oss en bättre syn på hur frågorna fungerade men vi hade också möjlighet att individuellt känna efter vad som passade oss så att båda kunde genomföra huvudintervjuerna på ett mer säkert sätt.

Informationsbrev

Innan vi besökte de olika förskolorna och intervjuade förskollärarna skickade vi ut ett informationsbrev (Se bilaga 2), i detta brev beskrevs det lite kortfattat bland annat vad intervjun kommer att handla om. Kan det ha påverka förskollärarnas svar? Genom att informanterna då hinner tänka lite extra inom ämnet och även om de vill, läsa på kring vad styrdokumentet säger. Det kan ge dem en känsla av att de lyckas svara "rätt" på våra frågor fast det inte finns några fel svar. Med det får vi inte fram vad varje individ faktiskt själva har för föreställningar och vår undersökning tappar sitt syfte. Vi kommer aldrig få veta om någon av förskollärarna faktiskt läst på om sitt uppdrag innan intervjun (om någon inte berättar det för oss). Så vare sig deras föreställningar kommer från de själva eller inte så kommer vi få

utgå från att det är deras egna föreställningar kring sitt uppdrag och det är de föreställningar vi har använt oss av i vår analys. På grund av att vi gjorde en liten undersökning med bara sju förskollärare så skulle resultatet med största sannolikhet se annorlunda ut om vi valde att göra den på sju andra förskollärare, men vårt syfte är detsamma. Men genom det skulle det även kunna vara en start till fortsatt forskning inom ämnet där fler förskollärares föreställningar kan uppmärksammas och studeras vidare.

Intervjuerna och bearbetningen av intervjuerna

Vi valde att utföra intervjuerna på var sitt håll men med samma frågeformulär, vi valde också att själva transkribera de intervjuer vi genomfört för att man själv mindes saker som skett under intervjuerna som inte kunde utläsas från ljudupptagningen. Till exempel gester och mimik. Med det fann vi både för- och nackdelar som vi senare varit tvungna att rätta oss efter när vi arbetat med det insamlade materialet. Trots att vi hade samma frågeformulär genomfördes intervjuerna på två olika sätt utifrån att vi är två olika individer. Den ena av oss fick längre intervjuer med mer diskussioner utanför ämnet medan den andra höll sig mer till ämnet. Det ledde till att vi kunde få syn på lite olika saker med våra intervjuer och i slutändan gav oss en större bredd i vårt material. Att vi också valde att transkribera våra egna intervjuer gav oss en större bredd på materialet men också två olika sätt att transkribera. Det gjorde att vi i slutändan fick arbeta lite extra mycket med texterna för att kunna bearbeta dem och få fram de olika föreställningarna men det gav oss också en större bredd i materialinsamlingen. Om vi skulle göra om det igen skulle vi troligtvis tillsammans läst på lite mer om hur man kan transkribera och sedan diskutera ihop oss om hur vi tillsammans kan transkribera de olika texterna på ett mer likvärdigt sätt för att lättare analysera dem från början.

Vi båda lade också märke till att vissa informanter kände sig obekväma kring att vi använde oss av ljudupptagning under intervjun trots att vi innan intervjutillfällena frågade varje informant om de var okej för dem att vi använde oss av ljudupptagning. Den obekvämhetsen försvann när vi kom in en bit med våra neutrala frågor i frågeformuläret. Och alla informanter hade genom dessa glömt bort ljudupptagningen när vi kom till våra huvudfrågor. Så här i efterhand kan vi se om vi inte använt oss av neutrala frågor i början av våra intervjuer kunde det ha hämmat svaren vi fått på våra huvudfrågor och vi kunde ha gått miste om viktig information för att kunna få syn på vissa föreställningar.

Val av metod

Kunde vi valt en helt annan metod för att samla in material till vår studie? Till exempel observationer, intervjuer med barn, enkäter eller gruppintervjuer.

Alla de olika metoder hade kunnat ge oss ett resultat kring vad en förskollärare gör i verksamheten eller vad andra tycker förskollärarens roll går ut på men det var inte det vi ville undersöka med den här studien. Om man ska dra tillbaka texten till vårt syfte, att få tag i förskollärares egna föreställningar kring yrkesrollen behöver vi komma åt själva föreställningen och det kan ingen annan än själva förskolläraren ge oss. Därför anser vi att valet av individuella, öppna, kvalitativa intervjuer passar vår studie bäst för då kan ingen utomstående påverka informantens åsikter under själva intervjun och informanten har genom den öppna intervjun stor möjlighet att själv sätta ord på sina föreställningar.

Slutord

Syftet med studien var att genom ett fenomenografiskt perspektiv belysa förskollärares föreställningar kring sin yrkesroll. Det gjorde vi genom kvalitativa intervjuer och förskollärarna fick där möjligheten att själva lyfta fram deras åsikter kring detta. Genom intervjuerna lyckades vi fånga in föreställningar som bildade ett mönster och genom det mönstret hittade vi ett utfallsrum av tre huvudkategorier med totalt nio underkategorier, och det är dem som utgjort grunden av vår studie. Trots att vi hade begränsat med tid och att vi med det inte kunde göra en hur stor studie som helst känner vi ändå att vi lyckats belysa många viktiga föreställningar kring hur förskollärare generellt kan se på sin yrkesroll, det ser vi som ett svar på vår frågeställning. Vi känner även att resultatet av studien kan berika ämnet för fortsatt forskning så att fler föreställningar kring yrkesrollen kan uppmärksammas och att även förskollärares egna röster kan ta en större plats inom forskningen kring förskollärarens yrkesroll.

Referenslista:

Bjurwill, Christer (2001). *A, B, C och D: vägledning för studenter som skriver akademiska uppsatser*. Lund: Studentlitteratur

Bornemark, Jonna & Svenaeus, Fredrik (red.) (2009). *Vad är praktisk kunskap?* (Elektronisk). Södertörns högskola. Tillgänglig: < <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sh:diva-3283> > (2017-11-21)

Kihlström, Sonja (1995). *Att vara förskollärare: om yrkets pedagogiska innebörder = [Being a preschoolteacher] : [on the pedagogical meanings of the profession]*. Diss. Göteborg : Univ.

Lillvist, A., Sandberg, A., Sheridan, S., & Williams, P., (2014), "Preschool teacher competence viewed from the perspective of students in early childhood teacher education." (Elektronisk) SöderScholar Tillgänglig: webb (2017-11-17)

Läroplan för förskolan: Lpfö 98. (1998). Stockholm: Utbildningsdep., Regeringskansliet

Marton, Ference & Booth, Shirley (2000). *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur

Maskit, D. & Firstater, E. (2016). "Preschool Teachers' Perspectives on Teaching as a Profession and Pedagogical Change". (Elektronisk) SöderScholar. Tillgänglig: webb (2017-11-17)

Molander, Bengt (1996). *Kunskap i handling. 2., omarb. uppl.* Göteborg: Daidalos

Patel, Runa & Davidson, Bo (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning. 4., [uppdaterade] uppl.* Lund: Studentlitteratur

Pedagogiskt program för förskolan (1987). (Elektronisk). Tillgänglig: < <http://hdl.handle.net/2077/30947> > (2017-11-13)

Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja (2016). *Lärandets grogrund: perspektiv och förhållningssätt i förskolans läroplan. 3., [uppdaterade] uppl.* Lund: Studentlitteratur

Sheridan, S., Williams, P., Sandberg, A., & Vuorinen, T. (2011). "Preschool teaching in Sweden – a profession in change, Educational Research, volym 53, nummer 4,"(Elektronisk). SöderScholar Tillgänglig: webb (2017-11-17)

Simmons-Christenson, Gerda (1997). *Förskolepedagogikens historia. 4., omarb. och utvidgade utg.* Stockholm: Natur och kultur

Skolverket (2016). *Läroplan för förskolan Lpfö98.* Reviderad 2016

Skolverket (2017). *Legitimation*. (Elektronisk) Tillgänglig: < <https://www.skolverket.se/kompetens-och-fortbildning/lararlegitimation/legitimation-1.237043> >(2017-11-03)

Sveningsson, Stefan & Alvesson, Mats (2010). *Ledarskap*. 1. uppl. Malmö: Liber

Vujicic, L & Camber Tambolasl, A., (2017), "Professional development of preschool teachers and changing the culture of the institution of early education." (Elektronisk) SöderScholar, Tillgänglig: webb (2017-11-17)

Wallskog, Christina (1999). *Erövra yrkesrollen: att växa som förskollärare*. 1. uppl. Hässelby: Runa

Wallskog, Christina (2011). *Återerövra yrkesrollen: förskollärares särskilda ansvar*. [Ny, rev. och omarb. uppl.] Stockholm: Fortbildning

Otryckta källor:

Informant A, Förskollärare, intervju, 26 min 36 sek, 2017-10-20

Informant B, Förskollärare, intervju, 26 min 55 sek, 2017-10-20

Informant C, Förskollärare, intervju, 9 min 12 sek, 2017-10-20

Informant D, Förskollärare, intervju, 18 min 49 sek, 2017-10-20

Informant E, Förskollärare, intervju, 15 min 39 sek, 2017-10-20

Informant F, Förskollärare, intervju, 9 min 11 sek, 2017-10-20

Informant G, Förskollärare, intervju, 15 min 28 sek, 2017-10-20

Bilagor

Bilaga 1

Intervjufrågor:

Namn

1. Hur länge har du arbetat inom barnomsorgen?

-Vilka olika befattningar har du haft?

-Hur länge har du arbetat som utbildad förskollärare?

- Kan du beskriva hur arbetet förändrats under åren?

2. Hur kommer det sig att du valde att utbilda dig till just förskollärare?

- Vad tycker du är det viktigaste i ditt arbete?

3. Hur många förskolor har du arbetat på efter att du tog din examen?

- Känner du att det varit någon skillnad att arbeta som förskollärare på de olika förskolorna? Om ja vad?

4. Hur ser arbetslaget ut på förskolan du arbetar på? (Förskollärare, barnskötare etc)

- Skulle du säga att förskollärares och de andra i arbetslagets arbetsuppgifter skiljer sig åt och i så fall på vilket sätt?

- Om det inte skiljer, anser du att det ska skilja mer?

- Om det skiljer, tycker du att det ska skilja?

- Vems ansvar är det att tydliggöra arbetsfördelning?

5. Hur uppfattar du vad ditt uppdrag som förskollärare går ut på?

- Tycker du att ditt uppdrag går hand i hand med vad du gör i verksamheten?

- Om nej vad tycker du skiljs åt?

6. Läroplanen för förskolan är ett dokument alla inom förskolan ska följa, det som står i läroplanen är en riktlinje för vad verksamheten ska innehålla, men hur man når dit är upp till varje förskola, arbetslag m.m. Hur känner du kring att det är så fritt för tolkning?

- Tycker du att det fria tolkandet hjälper dig i ditt arbete eller skulle du vilja ha något som talar om mer konkret hur du ska arbeta? Varför?

7. Finns det andra faktorer som påverkat ert sätt att arbeta?

8. Är det något du vill lägga till som du känner vi har missat att fråga eller är det något du skulle vilja förtydliga?

Bilaga 2

Salem 2017-10-06

Information om en undersökning angående förskollärarens roll

Vi är studenter på det erfarenhetsbaserade förskolläraryrket vid Södertörns högskola. Denna sista termin på utbildningen skriver vi ett examensarbete som omfattar en mindre undersökning som är relevant för förskolans praktik och vårt kommande yrke som förskollärare. Studien kommer att handla om hur förskollärare i praktiken ser på sin yrkesroll.

För att samla in material till studien skulle vi gärna vilja besöka förskolan XXXXXX mellan den 16-20 oktober. Vi skulle då vilja intervjua fyra till sex förskollärare med hjälp av anteckningar och ljudupptagning.

Genomförandet av uppsatsen är reglerat av etiska riktlinjer som rör tystnadsplikt och anonymisering. Detta betyder att barnets, familjens, personalens och verksamhetens identitet inte får avslöjas. Det insamlade materialet oidentifieras och inga register med personuppgifter kommer att upprättas. Materialet kommer inte att användas i något annat sammanhang utan bara i det egna analysarbetet. Den färdiga uppsatsen kommer sedan att publiceras digitalt genom publikationsdatabasen DiVA.

Med detta brev vill vi be om ert medgivande för deltagande i studien. All medverkan i studien är frivilligt och kan avbrytas när som helst, även efter att materialinsamlingen har påbörjats. Om ni samtycker till studien fyller ni i bifogat formulär.

Kontakta gärna oss eller vår handledare för ytterligare information!

Vänliga hälsningar,

Elinor Keiriö Östlin
XXXXXXXXXXXX

Malin Kvarnström
XXXXXXXXXXXX

Linda Murstedt

Södertörns högskola
linda.murstedt@sh.se